

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำ

ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

CURRICULUM DEVELOPMENT OF UPPER

SECONDARY SCHOOL STUDENTS'

LEADERSHIP TRAINING COURSE

สุทธิรักษ์ พันภัยพาล*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) พัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 3) ประเมินและติดตามผลการฝึกอบรมของนักเรียนหลังการฝึกอบรมโดยมีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอนคือ 1) สังเคราะห์องค์ประกอบของคุณลักษณะผู้นำจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสอบถามความต้องการการฝึกอบรมคุณลักษณะผู้นำของนักเรียนจากครูนักเรียนและผู้ปกครอง 2) สร้างหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 3) ฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 4) การติดตามและประเมินผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในระยะเวลา 2 เดือน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชลกันยานุกูลแสนสุข จำนวน 30 คนประจำปีการศึกษา 2553 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1.1 แบบสอบถามคุณลักษณะผู้นำของนักเรียนจำนวน 20 ข้อ 1.2 แบบประเมินผลการฝึกอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 10 ข้อ 1.3 แบบทดสอบภาวะผู้นำของนักเรียนจำนวน 50 ข้อ 1.4 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการฝึกอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียน 1.5 แบบประเมินและติดตามผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายหลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมเป็นระยะเวลา 2 เดือน สถิติที่ใช้ ได้แก่ 1.1 สถิติร้อยละ (Percentage) 1.2 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) 1.3 ค่าขนาดของผล (Effect Size)

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณลักษณะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่สำคัญได้แก่ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบความรู้ความสามารถความเชื่อมั่นต่อตนเองความกล้าตัดสินใจความยุติธรรมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ความมั่นคงทางอารมณ์ความเสียสละและความกล้าแสดงออก

*ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ โรงเรียนชลกันยานุกูล แสนสุข ต.แสนสุข อ.เมืองชลบุรี จ.ชลบุรี

ความเจริญก้าวหน้าและการเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคมเป็นสิ่งจำเป็นที่ภาคการศึกษาควรจัดให้กับเยาวชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, หน้า 17, 56, 68, 121)

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 - 2559 ที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นว่าประเทศไทยต้องการพัฒนาภาวะผู้นำให้กับเยาวชนไทยเพื่อสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจการเมืองสังคมและคุณภาพชีวิตของคนไทยเป็นอยู่อย่างยั่งยืนในภาคการศึกษาสถานศึกษานอกจากจะจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมพัฒนาความรู้ความเข้าใจและด้านการคิดแล้วยังต้องส่งเสริมพัฒนาด้านการจัดกิจกรรมนักเรียนเพื่อเป็นการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนให้มีคุณลักษณะตามความต้องการของประเทศซึ่งในด้านการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมนักเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพทั้งทางด้านร่างกายสติปัญญาอารมณ์สังคมและจิตใจเจริญงอกงาม (2550) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำในเด็กและเยาวชนไทยว่าการสร้างให้เด็กมีภาวะผู้นำนั้นควรเริ่มตั้งแต่การสอนให้เด็กมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อการเป็นผู้นำโดยเริ่มจากการเป็นผู้นำความคิดในกลุ่มเพื่อนและผู้นำกิจกรรมในสถาบันการศึกษาอันจะพัฒนากลายเป็นผู้นำครอบครัวผู้นำองค์กรผู้นำชุมชนและผู้นำประเทศที่ดีมีคุณภาพได้ในอนาคตสถาบันหลักสำคัญในการหล่อหลอมและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความเป็นผู้นำหรือมีภาวะผู้นำคือสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาซึ่งควรให้ความสำคัญในการสร้างให้เด็กมีทัศนคติความรู้ทักษะและบุคลิกภาพในการเป็นผู้นำเจริญงอกงาม (2551) กล่าวว่ปัจจุบันประเทศไทยต้องการคนรุ่นใหม่ที่มีภาวะผู้นำเป็นกำลังสำคัญในการนำทิศทางประเทศให้อยู่รอดท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองสังคมและเศรษฐกิจแต่สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือเด็กไทยรุ่นใหม่จำนวนมากไม่ต้องการเป็นผู้นำเนื่องจากเคยชินกับการเป็นผู้ตามมากกว่าซึ่งมีสาเหตุมาจากการเลี้ยงดูแบบประคบประหงมจากครอบครัวระบบการศึกษาที่สร้างเด็กให้คิดตามมากกว่าคิดสร้างสรรค์และหลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนขาดเนื้อหาที่สอนให้เด็กมีภาวะผู้นำการสร้างผู้นำจึงเป็นเรื่องใหญ่ที่ควรให้ความสำคัญและต้องเริ่มพัฒนาผู้นำตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากสภาพปัจจุบันและปัญหาดังกล่าว จึงควรมีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณลักษณะภาวะผู้นำที่สมบูรณ์และเติบโตเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้หลักสูตรการฝึกอบรม
3. เพื่อประเมินและติดตามผลการฝึกอบรมหลักสูตรภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

คำถามของการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีลักษณะแบบใด

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้จะได้หลักสูตรการพัฒนาการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายตามคุณลักษณะ 10 ด้านตามที่ได้สังเคราะห์ขึ้นซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนที่ต้องการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียน

กรอบความคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดจากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. เอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554)

3. แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะผู้นำของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยเน้นทฤษฎีพัฒนาการชาวปัญญาและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพียาเจต์ (Piaget, 1971) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura, 1977) ทฤษฎีจิตสังคม (Psychosocial Theory of Personality) ของอีริกสัน (Erikson, 1968) ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพของเมอร์เรย์ (Murray, 1893 อ้างถึงในศรีเรือนแก้วกังวาน, 2551 หน้า 179-205) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรุนเนอร์ (Bruner, 1971) ทฤษฎีพัฒนาการชาวปัญญาของวิกอทสกี (Vygotsky, 1886) ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของเฮอร์เชย์และแบลนชาร์ด (Hersey & Blanchard, 1993) และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ของเบิร์นส์ (Burns, 1978) และแบสส์ (Bass, 1985)

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในภาคตะวันออกเฉียงใต้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด จำนวน 256 สถานศึกษา จำนวนนักเรียนทั้งหมด 55,000 คน ประจำปีการศึกษา 2553

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาแบ่งเป็น 2 ระดับ

2.1 กลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามในการตอบแบบสอบถามด้านความต้องการคุณลักษณะภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในภาคตะวันออกเฉียงใต้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด จำนวน 56 สถานศึกษา ประจำปีการศึกษา 2553 ได้มาจากอาจารย์ผู้ควบคุมด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นผู้คัดเลือกนักเรียนที่มีลักษณะผู้นำ เช่น มีความกล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบ มีความรู้ความสามารถ มีความกล้าตัดสินใจตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของอาจารย์ผู้ควบคุมที่เห็นว่านักเรียนมีคุณลักษณะผู้นำเป็นจำนวนมากน้อยเพียงใดได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 300 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างในการทดลองกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองการฝึกอบรม ภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชลกันยานุกูลแสนสุข ปีการศึกษา 2553 ทั้งหมด 5 ห้อง ห้องละ 6 คน จำนวน 30 คน

2. หลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มี 8 ขั้นตอนดังนี้

2.1 การวิเคราะห์สภาพปัญหา ได้แก่ ความต้องการสร้างคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ จำนวน 10 ด้าน ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์สุจริต 2) ความรับผิดชอบ 3) ความรู้ความสามารถ 4) ความเชื่อมั่นต่อตนเอง 5) ความกล้าตัดสินใจ 6) ความยุติธรรม 7) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 8) ความมั่นคงทางอารมณ์ 9) ความเสียสละ 10) ความกล้าแสดงออก

2.2 การกำหนดวัตถุประสงค์ ได้แก่

1) เพื่อพัฒนาทักษะผู้นำ 10 ด้านตามความต้องการของครูผู้ปกครองและนักเรียนที่สังเคราะห์ได้

2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.3 การเลือกเนื้อหาสาระ ได้แก่ หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายทั้ง 10 ด้าน

2.4 การจัดเนื้อหาสาระ ได้แก่ การจัดลำดับความยากง่ายและความต่อเนื่องของเนื้อหา ความเหมาะสมกับวุฒิภาวะความสามารถและความสนใจของผู้เรียน ดังนี้

1) ความหมายและความสำคัญของคุณลักษณะผู้นำทั้ง 10 ด้าน ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความรู้ความสามารถ ความเชื่อมั่นต่อตนเอง ความกล้าตัดสินใจ ความยุติธรรม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความมั่นคงทางอารมณ์ ความเสียสละ และความกล้าแสดงออก

2) วัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาและการเสริมสร้างคุณลักษณะผู้นำทั้ง 10 ด้านให้กับตนเอง

3) เนื้อหาวิชาประกอบด้วยความหมายองค์ประกอบการพัฒนาวิธีการสร้างและประโยชน์ของคุณลักษณะแต่ละด้าน

4) สอดแทรกคุณลักษณะผู้นำแต่ละด้านโดยบูรณาการในทุกกลุ่มสาระ

2.5 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นสถานการณ์สมมติ ทาน เกมกิจกรรมนันทนาการต่างๆ

2.6 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่

1) การจัดประสบการณ์ (Experiencing) เป็นการกำหนดกิจกรรมประกอบด้วยชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์ ขนาดของกลุ่มเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรม อุปกรณ์ และการจัดสถานที่ ตลอดจนกระบวนการในการดำเนินกิจกรรม

2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Publishing) ผู้เข้ารับการอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ความรู้ความคิดที่แตกต่างกันเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องหรือเรื่องที่น่าสนใจ

3) การอภิปรายและเพิ่มเติมประสบการณ์ (Processing) ผู้เข้าอบรมนำเอาข้อมูลจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์มาอภิปรายเพื่อประมวลประสบการณ์

4) การสรุปหรือสร้างเป็นกฎเกณฑ์ (Generalizing) ผู้เข้าอบรมนำเอาประสบการณ์ที่ได้จากการแลกเปลี่ยน มาประมวลและเสริมประสบการณ์แล้วสรุปเป็นกฎเกณฑ์ที่จะนำไปใช้

5) การนำไปใช้ (Applying) ผู้เข้าอบรมจะนำเอาข้อสรุปหรือกฎเกณฑ์ที่ได้ไปใช้ในการปฏิบัติซึ่งผู้เข้าอบรมจะต้องประเมินไปด้วยว่าข้อสรุปหรือเกณฑ์ที่ได้ใช้มากน้อยเพียงใดมีอะไรบ้างที่เป็นข้อจำกัดในเรื่องนั้น

2.7 การประเมินผล ได้แก่ การประเมินผลการฝึกอบรมคุณลักษณะผู้นำทั้ง 10 ด้าน โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) การเลือกข้อเป่าการวัด เช่น การวัดคุณลักษณะผู้นำ
- 2) การเขียนข้อความให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการวัด
- 3) การตรวจสอบข้อความว่าเหมาะสมหรือไม่โดยใช้คำว่าเห็นด้วยชอบดีไม่ดี ฯลฯ
- 4) การให้น้ำหนักโดยให้ตัวเลขเรียงตามลำดับความสำคัญ เช่น 1, 2, 3, 4, 5
- 5) การทดลองคุณภาพเบื้องต้นเพื่อดูค่าอำนาจจำแนกของข้อความ
- 6) การจัดแบบทดสอบโดยคำนึงถึงกลุ่มตัวอย่างเป็นสำคัญ
- 7) การตรวจให้คะแนนโดยให้คะแนนตามมาตราที่กำหนดแต่ละข้อ
- 8) การหาคุณภาพอื่นๆ เช่น หาค่าความเชื่อมั่นหรือค่าความเที่ยงตรง

2.8 การตรวจสอบความคงที่และความเหมาะสมในแต่ละขั้นตอน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ทำการวิเคราะห์แต่ละขั้นตอนและหาค่า IOC

3. การพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่านักเรียนมีภาวะผู้นำเพิ่มขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยคุณลักษณะภาวะผู้นำทั้ง 10 ด้าน เท่ากับ 98.70

4. การประเมินและติดตามผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย หลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมเป็นระยะเวลา 2 เดือนพบว่านักเรียนยังคงมีพฤติกรรมที่แสดงถึงลักษณะผู้นำอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

1. คุณลักษณะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลการสังเคราะห์คุณลักษณะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่ามีคุณลักษณะที่ต้องการอยู่ 10 ด้าน ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์สุจริต 2) ความรับผิดชอบ 3) ความรู้ความสามารถ 4) ความเชื่อมั่นต่อตนเอง 5) ความกล้าตัดสินใจ 6) ความยุติธรรม 7) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 8) ความมั่นคงทางอารมณ์ 9) ความเสียสละ 10) ความกล้าแสดงออกและคุณลักษณะภาวะผู้นำที่มีค่าเฉลี่ยสูงตั้งแต่ 80 ขึ้นไป มี 3 คุณลักษณะ ได้แก่ คุณลักษณะด้านความซื่อสัตย์สุจริต มีค่าเฉลี่ย 83.11 คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ย 82.47 และคุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถ ค่าเฉลี่ย 80.22 ทั้งนี้เพราะคุณลักษณะทั้ง 3 ด้านเป็นคุณลักษณะที่ต้องการของสังคมไม่ว่าจะเป็นด้านอาชีพหน้าที่การงาน ด้านการดำรงชีวิต ดังเช่นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ข้อ 2 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552 หน้า 3) ในด้านพุทธศาสนาความซื่อสัตย์ถือเป็นคุณธรรมในลำดับต้นๆ ที่ต้องมีในตัวบุคคลในสังคมที่เจริญแล้ว ดังที่พระพุทธเจ้าระบุไว้ในพระวาจาธรรมอันได้แก่ สังฆะ ความซื่อสัตย์ซื่อตรง ทมะ การมีความข่มใจ ขันติ ความอดกลั้น และจาคะ การบริจาคทาน ในส่วนของจรรยาบรรณในวิชาชีพพ่อก็มีการระบุถึงความซื่อสัตย์ไว้เสมอ อันหมายถึง ความซื่อสัตย์ต่ออาชีพของตน ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง และหน้าที่ของตน รวมถึงการซื่อสัตย์ต่อผู้อื่นด้วย สอดคล้องกับ กิรติ บุญเจือ (2542 หน้า 89 - 90) ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของความซื่อตรงไว้ดังนี้

1) ความซื่อตรงเสริมบุคลิกภาพคนซื่อตรงย่อมมีความสมบูรณ์ในความคิดและการกระทำ เพราะไม่มีความขัดแย้งกันระหว่างความคิดคำพูดและการกระทำและ 2) ความซื่อตรงเสริมมิตรภาพ ทำให้ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเป็นไปอย่างราบรื่นคนไม่ซื่อตรงไม่ได้รับความไว้วางใจทำให้เสียผลประโยชน์ที่ควรจะได้ทั้งตัวเองและสังคมอีกทั้ง 3) ความซื่อตรงเสริมความมั่นคงแก่สังคมสังคมจะอยู่ได้เป็นปึกแผ่น ก็เพราะสมาชิกมีความไว้วางใจกันเป็นส่วนมาก ถ้าหากไม่ไว้วางใจกันเลยจะออกกฎหมายควบคุมให้รัดกุมอย่างไรก็ได้ไม่ผล เพราะมีช่องโหว่ให้คนฉลาดปลิ้นปล้อนเอาไปใช้เอาเปรียบคนอื่นจนได้ และสุดท้ายความซื่อตรงทำให้ทุกฝ่ายสบายใจ ผู้มีความซื่อตรงอยู่เป็นประจำย่อมสบายใจไม่ต้องคอยจำว่าพูดอะไรกับใครว่าอย่างไร และไม่ต้องคอยหวาดระแวงจะมีใครมาจับผิดหรือไม่ผู้ที่ติดต่อคบค้าสมาคมด้วยก็ไม่ต้องขบคิดให้หนักสมองว่าจะมากันไม่ไหน สอดคล้องกับ ไพศาล จันทรภักดี (2548, หน้า 349-353) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยใช้กระบวนการหลักสูตรได้ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์สำหรับเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ เป็นผู้มีความวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้ทันเหตุการณ์ก้าวทันโลกเทคโนโลยี มีความเชื่อมั่นตนเอง มีความสามารถในการตัดสินใจ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความสามารถในการจูงใจ มีความสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันเหตุการณ์ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลอื่น มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ มีบุคลิกภาพดี มีการบริหารจัดการดี มีความเสียสละ และมีความยุติธรรมและสอดคล้องกับ พรสันต์ เลิศวิทย์วิวัฒน์ (2550, หน้า 158-160) ที่ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชนพบว่า คุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน โดยใช้เทคนิควิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ตามแนวทางของเคมมิส และแม็คแทกเกิร์ต (Kemmis & Mctaggart, 1988) ได้ 12 คุณลักษณะคือ 1) ความประหยัด 2) ความเสียสละ 3) ความมั่นใจในตนเอง 4) ความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย 5) การแต่งกายเรียบร้อย 6) หลีกเลียงอบายมุข 7) มาเรียนสม่ำเสมอ 8) เข้าเรียนตรงเวลา 9) มีอุปกรณ์พร้อมเรียน 10) กล้าแสดงความคิดเห็น 11) การซักถามเมื่อไม่เข้าใจ 12) การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองสอดคล้องกับ กาญจน์ เรืองมนตรี (2547 หน้า 215-220) ที่ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารและการจัดการศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวปฏิรูปการศึกษา: กรณีศึกษาเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะนำไปสู่ประสิทธิผลการบริหาร และการจัดการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพส่วนตัวผู้บริหาร เช่น มีความซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรับผิดชอบ มีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับ เบญจพร แก้วมีศรี (2545 หน้า 295-300) ที่ได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของ ผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาลที่สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้นำในแต่ละบทบาทมีจำนวน 40 คุณลักษณะ เช่น มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และกระตือรือร้นในการทำงาน เคารพและยอมรับในความรู้ความสามารถ

มีความซื่อสัตย์ยุติธรรม มีความเสียสละ มีวินัยเชื่อมั่นและมั่นใจในตนเอง มีความเด็ดขาดกล้าหาญ กล้าตัดสินใจไม่โลเลผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารวิทยาลัย ฯลฯ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า คุณลักษณะด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความรับผิดชอบ และคุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถนั้นมีความสำคัญทั้งต่อตนเองและผู้อื่นรวมทั้งสังคม และประเทศชาติในการพัฒนาให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและทำให้ทุกคนอยู่รวมกันได้อย่างราบรื่น และมีความสงบสุข

2. การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้การฝึกอบรม

หลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายได้โดยดูจากคะแนนแบบทดสอบเกี่ยวกับภาวะผู้นำทั้ง 10 ด้านพบว่าหลังการฝึกอบรมนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำสูงขึ้น ในส่วนของพฤติกรรมผู้นำพบว่านักเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรมมีพฤติกรรมผู้นำทั้ง 10 ด้านอยู่ในระดับปานกลางและระดับมาก ทั้งนี้เพราะการจัดสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายได้นำหลักการและทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการและทฤษฎีภาวะผู้นำของนักการศึกษาหลายท่านประยุกต์ดัดแปลงเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทำให้หลักสูตรการฝึกอบรมสามารถพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายได้ โดยทำการทดสอบก่อนและหลังการทดลองพบว่านักเรียนที่เข้าฝึกอบรมมีการพัฒนาภาวะผู้นำเพิ่มขึ้นและลักษณะของการจัดการฝึกอบรมที่มีเทคนิคการฝึกอบรมอย่างหลากหลายสอดคล้องกับวัย และวุฒิภาวะของผู้เข้าฝึกอบรมเช่นการบรรยาย (Lecture) การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) การระดมสมอง (Brain Storming) การสาธิต (Demonstration) การแสดงบทบาทสมมติ (Role playing) เกม (Game) สถานการณ์จำลอง (Simulation Technique or Simulators) ก็เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านคือด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Domain) ด้านจริยธรรม (Affective Domain) และด้านหัตถการทักษะ (Psychomotor Domain) ทำให้นักเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรมเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ในด้านการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนเป็นอย่างดีสอดคล้องกับ อดอง พงษ์พิสุทธิบุบผา (2541, หน้า 95-97) ที่ทำการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมผู้นำทางการเกษตรสำหรับนักเรียนโครงการอาชีวศึกษาเพื่อการพัฒนาชนบท (อศ.กช.) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมผู้นำทางการเกษตรสำหรับนักเรียนโครงการอาชีวศึกษาเพื่อการพัฒนาชนบท (อศ.กช.) ให้มีความรู้ มีเจตคติที่ดีและมีทักษะพฤติกรรมผู้นำทางการเกษตรผลการทดลองพบว่าผลสัมฤทธิ์และเจตคติต่อพฤติกรรมผู้นำทางการเกษตรก่อนและหลังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับ อติญาณ์ ศรีเกษตริน (2543, หน้า 127-129) ที่ทำการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับนักศึกษาพยาบาลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับนักศึกษาพยาบาลให้มีผลสัมฤทธิ์เจตคติและมีพฤติกรรมความเป็นผู้นำผลการใช้หลักสูตรพบว่าประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้การทดสอบผลสัมฤทธิ์และเจตคติก่อนและหลังฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ รุติพร พิษณุกุล (2547, หน้า 104-106) ที่ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการแก้ปัญหาเชิงอนาคตของนักศึกษาสถาบันราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการแก้ปัญหา

เชิงอนาคตของนักศึกษาคณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์โดยใช้แนวคิดของทอแรนซ์เป็นแนวทางในการสร้างผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงอนาคตของนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเพิ่มขึ้นทุกหน่วยประสบการณ์และความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงอนาคตของนักศึกษากลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมทุกหน่วยประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับปริยานุชศวรรณณี (2548, หน้า 152-155) ที่ได้ทำการพัฒนากิจกรรมในหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมในหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนและเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของกิจกรรมในหลักสูตรเสริมผลการทดลองพบว่าทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และเมื่อวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงและปานกลาง

3. การประเมินและติดตามผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

จากการประเมินและติดตามผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย หลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมเป็นระยะเวลา 2 เดือนพบว่านักเรียนยังคงมีความรู้ความเข้าใจในภาวะผู้นำ อันเป็นผลมาจากผู้วิจัยทำการศึกษารูปแบบการฝึกอบรมโดยยึดหลักเน้นความสำคัญที่ผู้เข้ารับการอบรมและให้ความสำคัญกับกระบวนการฝึกอบรมเป็นการจัดประสบการณ์ที่มีเป้าหมาย (Structured Experiences) มีการจัดประสบการณ์เป็นชุดกิจกรรมต่อเนื่องแบ่งเป็น 5 ขั้นตอนคือ (ฐิระ ประवाल พุทฺธ, 2538, หน้า 63) 1) การจัดประสบการณ์ (Experiencing) โดยกำหนดกิจกรรมซึ่งประกอบด้วยชื่อเรื่องวัตถุประสงค์ขนาดของกลุ่มเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรมอุปกรณ์และการจัดสถานที่ตลอดจนกระบวนการในการดำเนินกิจกรรม 2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Publishing) ผู้เข้ารับการอบรมทำกิจกรรมด้วยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ความคิดเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องหรือเรื่องที่นำเสนอประสบการณ์ของผู้เข้าอบรมที่แตกต่างกันทำให้สามารถเรียนรู้จากกันและกัน 3) การอภิปรายและเพิ่มเติมประสบการณ์ (Processing) เป็นขั้นของกิจกรรมที่ผู้เข้าอบรมจะนำเอาข้อมูลจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์มาอภิปรายเพื่อประมวลประสบการณ์ 4) การสรุปหรือสร้างเป็นกฎเกณฑ์ (Generalizing) ผู้เข้าอบรมจะนำเอาประสบการณ์ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ประมวลและเสริมประสบการณ์มาสรุปหรือเป็นกฎเกณฑ์ที่จะนำไปใช้ 5) การนำไปใช้ (Applying) ขั้นตอนนี้ผู้เข้าอบรมจะนำเอาข้อสรุปหรือกฎเกณฑ์ที่ได้ไปสู่การปฏิบัติซึ่งผู้เข้าอบรมจะต้องประเมินไปด้วยว่าข้อสรุปหรือเกณฑ์ที่ได้ใช้มากน้อยเพียงใดมีอะไรบ้างที่เป็นข้อจำกัดในเรื่องนั้นซึ่งทุกขั้นตอนของการฝึกอบรมมีความเป็นระบบมีความเกี่ยวเนื่องกันสามารถตรวจสอบได้และสามารถปรับปรุงให้ถูกต้องสมบูรณ์ได้ทุกขั้นตอนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมให้เป็น ผู้กระทำ (Active Learning) และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Self-Directed Learning) ทำให้ผู้เข้าอบรมมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านพฤติกรรมกระทำได้คิดมีความรู้ความสามารถของผู้เข้าอบรมได้อย่างชัดเจนรวมทั้งผู้วิจัยได้ดำเนินการกิจกรรมตามขั้นตอนและมีการประเมินครบทุกด้านทำการประเมินโดยผู้เข้ารับการอบรมวิทยากรผู้ให้การอบรมวิทยากรผู้ช่วยในการให้การอบรมผู้จัดการฝึกอบรมเป็นผู้ประเมินมีการประเมินในแต่ละคุณลักษณะโดยประเมินทั้งก่อนการฝึกอบรมระหว่างการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรมโดยใช้แบบประเมินที่หลากหลายมีทั้งแบบทดสอบแบบสังเกตแบบสอบถามแบบประเมินตนเองจึงทำให้ได้การฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพสามารถสร้างภาวะผู้นำเยาวชนของนักเรียน

มัธยมศึกษาตอนปลายให้เกิดขึ้นและคงสภาพอยู่ได้สอดคล้องกับ งามอาจ พงษ์พิสุทธิ์บุบผา (2541, หน้า, 95-97) ที่ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมผู้นำทางการเกษตรสำหรับนักเรียนโครงการอาชีวศึกษาเพื่อการพัฒนาชนบท (อศ.กช.) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมผู้นำทางการเกษตรสำหรับนักเรียนโครงการอาชีวศึกษาเพื่อการพัฒนาชนบท (อศ.กช.) ให้มีความรู้มีเจตคติที่ดีและมีทักษะพฤติกรรมผู้นำทางการเกษตรการติดตามผลหลักสูตรหลังจากการฝึกอบรม 1 เดือน โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่ผ่านการอบรม 29 คน ผู้ปกครอง 30 คน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร 18 คน รวม 77 คน พบว่านักเรียนที่ผ่านการอบรมมีพฤติกรรมผู้นำทางการเกษตรด้านการแสวงหาความรู้ทางการเกษตรและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจากเดิมในระดับมากพฤติกรรมผู้นำทางการเกษตรด้านการเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตรและการประสานงานเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในระดับปานกลางและอดิญาณ์ ศรีเกษตรริน (2543, หน้า 127-129) ที่ทำการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับนักศึกษาพยาบาลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับนักศึกษาพยาบาลให้มีผลสัมฤทธิ์เจตคติและมีพฤติกรรมความเป็นผู้นำผลการการติดตามพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม 1 เดือน พบว่านักศึกษาแสดงพฤติกรรมความเป็นผู้นำอยู่ในระดับมากและสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับพิชัย ผลพันธ์ (2550, หน้า 119-121) ที่ทำการพัฒนาชุดฝึกอบรมการแก้ไขปัญหาและป้องกันการทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษา: กรณีศึกษานักเรียนอาชีวศึกษาประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรมโรงเรียนกองทัพบกอุปถัมภ์ช่างกล ชส.ทบ. โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมการแก้ไขปัญหาและป้องกันการทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเพื่อศึกษาพฤติกรรมที่เหมาะสมกับการแก้ไขและป้องกันการทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษาผลการวิจัยพบว่าชุดฝึกอบรมมีประสิทธิภาพเหมาะสมตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิผลการฝึกอบรมทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทสูงกว่าก่อนเข้ารับการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจและสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสมตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้จริงในการทดสอบความคงอยู่ของพฤติกรรมที่เหมาะสมพบว่าไม่มีความแตกต่างระหว่างผลการประเมินพฤติกรรมหลังสิ้นสุดการฝึกอบรมกับผลการประเมินพฤติกรรมในขั้นติดตามผลแสดงว่าพฤติกรรมที่เหมาะสมยังคงอยู่ภายหลังสิ้นสุดการฝึกอบรมแล้ว 2 เดือน

จากผลการวิจัยสรุปว่าการนำหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายไปใช้ในการฝึกอบรมนักเรียนสามารถทำให้นักเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรมมีการพัฒนาด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำเพิ่มขึ้นทั้ง 10 ด้านอยู่ในระดับมากและนักเรียนที่เข้าฝึกอบรมมีพฤติกรรมผู้นำอยู่ในระดับปานกลางและระดับมากการประเมินและติดตามผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายหลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมเป็นระยะเวลา 2 เดือนพบว่านักเรียนยังคงมีพฤติกรรมที่แสดงถึงลักษณะผู้นำ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้

1.1 หลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมที่สอดแทรกเนื้อหาเข้าไปในกิจกรรมการเรียนการสอนทั้ง 8 กลุ่มสาระของโรงเรียนตามปกติทำให้ทุกโรงเรียนสามารถนำไปปรับใช้ได้ โดยการนำเข้าสู่บทเรียนโดยใช้การเล่นเกม การเล่านิทาน หรือยกเหตุการณ์สมมุติ หรือข่าวประจำวัน เพื่อนำเข้าสู่บทเรียนในแต่ละเรื่อง เช่น สอนให้มีความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ หรือ สอดแทรกเข้าไปในเนื้อหา เช่น ความกล้าแสดงออกความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หรืออาจนำไปไว้ตอนสรุปของแต่ละบทเรียนก็ได้ ขึ้นอยู่กับบริบทของเนื้อหาแต่ละรายวิชาที่ครูกำลังสอน

1.2 หลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายไม่ใช้การฝึกอบรมระยะสั้นแต่เป็นการฝึกอบรมที่ใช้ระยะเวลาในการปลูกฝังบ่มเพาะคุณลักษณะผู้นำให้เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติให้คงอยู่อย่างคงทน

1.3 หลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีการประเมินผลความก้าวหน้าตลอดเวลาทำให้ผู้ฝึกอบรมสามารถเสริมสร้างเติมเต็มข้อบกพร่องที่นักเรียนยังไม่สมบูรณ์ได้ตลอดเวลาตามต้องการ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 หลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายได้พัฒนาคุณลักษณะผู้นำเพียง 10 ด้านซึ่งคุณลักษณะผู้นำที่สำคัญยังมีอีกมากจึงควรนำคุณลักษณะผู้นำที่เหลืออีกหลายด้านจากการสังเคราะห์ จากงานวิจัยมาจัดทำเป็นหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับนักเรียน

2.2 ในการจัดทำหลักสูตรควรศึกษาเทคนิคการฝึกอบรมและกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละเนื้อหาอย่างละเอียดและจัดกิจกรรมและเนื้อหาในการฝึกอบรมให้เหมาะกับวัยของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมและการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

2.3 ในการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายควรเชิญครูผู้สอนแต่ละกลุ่มสาระเข้ามาร่วมในการจัดทำหลักสูตร เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและธรรมชาติวิชาของแต่ละกลุ่มสาระ

รายการอ้างอิง

กาญจน์ เรืองมนตรี. (2547). *องค์ประกอบภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวปฏิรูปการศึกษา : กรณีศึกษาเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยนครสวรรค์.

กิริติ บุญเจือ. (2542). *จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2550). *ยุควิกฤตเด็กและเยาวชน...ขาดภาวะผู้นำ*. วันที่ค้นข้อมูล 28 มิถุนายน 2550, เข้าถึงได้จาก <http://www.kriengsak.com>.

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2551). สร้างภาวะผู้นำในเด็กและเยาวชนไทย. วันที่ค้นข้อมูล 1 ตุลาคม 2553, เข้าถึงได้จาก <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?newsid>.
- ฐิติพร พิษณุกุล. (2547). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการแก้ปัญหาเชิงอนาคตของนักศึกษาสถาบันราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์. ปริญญาโทบริหารศึกษาดุษฎีบัณฑิต (การอุดมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฐิระ ประवालพฤษ์. (2538). การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม (Personnel Development and Training). ตำรา-เอกสารวิชาการฉบับที่ 83, หน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานสถาบันราชภัฏ.
- เบญจพร แก้วมีศรี. (2545). การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปรียานุช สถาวรมณี. (2548). การพัฒนากิจกรรมในหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียน. ปริญญาโทบริหารศึกษาดุษฎีบัณฑิต (สาขาบริหารการศึกษ) บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์. (2550). รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา.
- พิชัย ผลพันธิน. (2550). การพัฒนาชุดฝึกอบรมการแก้ไขปัญหาและป้องกันการทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษา: กรณีศึกษานักเรียนอาชีวศึกษาประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม โรงเรียนกองทัพกอบกู้ประเทศช่างกลขส.ทบ. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ไพศาล จันทรมักดี. (2548). การพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการโดยใช้กระบวนการหลักสูตร. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตร. (2550). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554). สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2545-2559. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.
- องอาจ พงษ์พิสุทธิบุบผา. (2541). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมผู้นำทางการเกษตรสำหรับนักเรียนโครงการอาชีวศึกษาเพื่อการพัฒนาชนบท (อศ.กช.). ปริญญาการศึกษา ดุษฎีบัณฑิตสาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- อติญาณ์ ตรีเกษตริน. (2543). *การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับนักศึกษาพยาบาล*. ปรินญาการศึกษาดุขฎฐิบัณฑิตเอกการอุดมศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Bandura, A. (1977). *A social learning theory*. Englewood Cliffs. N.J. : Prentice-Hall.
- Bass, B. M. (1985). *Bass & Stogdill's Handbook of leadership* (3rd ed.). New York: Free Press.
- Bloom, B. S., Engelhart, M., Furst, E., Hill, W., & Krathwohl, D. (1956). *Taxonomy of educational objective: the classification of education goals*. Handbook I: Cognitive domain. New York: Long Man Green.
- Bruner, J. (1971). *The relevance of education*. New York: Norton.
- DuBryn, A. J. (1998). *Leadership : Research, findings, practice, and skills* (2nd ed.). New York: Houghton Mifflin.
- Duncan, R. D. (2000). Youth leadership life skills development of participants in the West Virginia 4-H camping program. *Dissertation Abstracts International*. Retrieved November 10, 2005 from <http://www.lib.umi.com/dissertation/preview/1402094>.
- Erikson, E. (1968). *Childhood and society* (2nd ed.). New York: Norton.
- Gill, R. (2007). *Theory and practice of leadership*. New Delhi: SAGE Publication.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). Participatory action research. In N.K. Denzin and Y.S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (2nd ed., pp. 567-605). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Taba, Hilda. (1962). *Curriculum Development: Theory and Practice*. New York: Harcourt Brace and World.

